

ДОМАЋИ ЛИСТ.

Цена је листу
на целу годину 2 ф.
на по године 1 ф.

Излази сваког 1. и 16. дана у месецу.

Уредник, власник и издавалац:
СТЕВАН КОЊОВИЋ учитељ.

Цена за огласе:
на целој страни 8 ф.
на по стране 4 ф.
на четврт стране 2 ф.

УПЛИВ ХРИШЋАНСКЕ ЦРКВЕ НА ДРУШТВЕНИ ЖИВОТ И ПРОСВЕТУ.

Света наша црква, подигнута на темељу чисте братске љубави основаној вери Христовој, од првога свога постанка па све до данас, никада није пропустила ни једну прилику а да није својим добрим и корисним упливом утицала на све кругове друштвенога живота и на унапређење и ширење просвете и науке.

Листови историје света сведоче, како је хришћанска црква од племенита уплива била на све што је под великим небом света, па и ако није могла на све људе на земљи у једно исто време једнако утицати, ипак је зато временом све покорила и из пучине заблуда и незнања бољем и лепшем пристаништу извела.

Када је избавитељ света разаслао своје ученике да по земљи проповедају и шире његову свету науку, све се више и више почеше људи једно другом ближити; заборавише она столетна непријатељства што их туђише и тако се временом на развалинама поганичке и некада тако славне римске царевине дигоше прве хришћанске државе, које се сад све више и више распростираше, док најпосле не постигоше

прави врхунац своје славе, љубави и мира.

Даклем као што видимо, први добри упливи хришћанске цркве опажаху се на самим државама. Тадањи владари се покорише светој науци Христовој, светој цркви и другим њеним заступницима на земљи, који се стараше да међународни одношаји у најлепшем миру остану. Исти су владари дужни били приликом свога крунисања заклетву положити, да ће не само земљу у којој владају већ и свету Христову цркву и њене установе од сваких нападаја у сваком погледу бранити и чувати и да ће им увек на уму бити благостање њиових поданика. Већ само ови кораци доста јасно сведоче, како се државни живот под упливом свете цркве сада знатно поправио и напредовао. Сада није више тога било да владари чине и раде по својој ђуди, шта хоће, јер се градише закони, којима се свако без разлике морао покоравати; сада се више није требало тако бојати ропства и смртних казни, јер ништа није зависило од воље појединих људи, пошто је више свега стајала света црква; она је бранила страдалнике и незаконито гоњене; она је

стојала више свега као највећа светиња, којој су се сви народи клањали стрешећи од казне на ономе другоме свету.

Но не само да се у државном животу опажаху ови свеги знаци напретка, усавршења и мира, већ и у приватном човечијем животу се могло видети како се људи под упливом свете Христове цркве — тако рећи — преобразише, јер се сада ослободише онога терета и јарма под којим су вековима стењали и спадоше везе оних старих обичаја, по којима су њихова права у многим погледу скучена а дужности пак све веће и веће бивале. Само културно римско доба, када је на највишем ступњу свога усавршења стајало, имало је на себи једну тавну и гадну пегу, која је црну сенку бацала на сјајну славу просветне јој државе. Та црна пеге се огледала у оном нечовечном јој поступку са где којим житељима, које као слуге и робове сматраше. Под упливом свете цркве је ова тавна сенка збрисана, јер она је урадила темељ грађанској равноправности!; она је придонела, наглашујући ослобођење робова као богоугодно дело, да се силне слуге, тако звани: робови, ослободише тога тешкога и мучнога стања и тако као слободни житељи посташе сада једноправни са свима својим суграђанима и као синови једнога оца, свемогућег Бога, живљаху као рођена браће у највећој љубави и миру. У историји света валда нема лепшега места од онога, где стоји написано да су сада и слуге — робови слободни. А за све то једино светој Христовој цркви имамо да смо зафални и благодарни.

Што се тиче народнога благостања, просвете и науке — ни ту није остала хришћанска црква неуспешна. И ту се могло приметити,

од какога је великога уплива била на стање појединих људи. Она се старала за сироте и нејаке, за удове и остављене; она је хранила кљасте и следе, делиће им милостињу; она је пружила пристаниште и под свој кров узела болне и сироте, дизајући болнице и сиротне домове по разним местима просветних хришћанских држава. А просвету и науку је у толико унапредила, што је у своје руке узела народно образовање, што се постарала и за најсиромашније да их изобрази или ти у овој или оној струци изучи и на даљи пут стави, како би после као разумни људи у даљем животу своје од користи били својој лепој домовини и милом народу свом.

А од какога великога уплива може бити света црква на поједине народности, то се најбоље види код нас Срба православне вере. Зар је још који народ више страдао и већма гоњен и мучен био због своје вере и цркве? до нас Срба. И сви ти нападаји, и сва та гонења и мучења ништа нису могла помоћи крвним непријатељима православне цркве. Нису је могли срушити ни разорити, јер ју је вековима бранила чврста мишица још тврђе вере православних Српских синова. Тврда вера и света православна црква је одржала Србе, да су и у овом критичном добу остали оно, што су им и дедови били — прави Срби. Наша православна вера је тако скопчана са народности нашом, да док се другим крестом крстимо и не славио свето наше, одма нисмо Срби. То је оно, што нас је столећима одржало; то је оно, што нас спасава, што нам не да да клонемо, него што нас буди и храбри на даљи рад за лепшу будућност нашу. Вера нас је одржала, она ће нас и спа-

сти! Ове речи сваки Србин треба добро да уреже у срце своје.

А сад, када знамо од каквога је великога значаја света христова црква и православна вера по нас Србе; када знамо да је једино православна црква била, што је сачувала српски народ од коначке пропасти — зар онда да јој за све то светим

и побожним молитвама не будемо благодарни и зафалии?! Молимо се и уздајмо се у силу божију и бранимо храбро и на даље нашу свету цркву и лепу веру православну, па да нам нови и још много лепши зраци дубућности сину.

У Сомбору.

Вој. Б.

ПЧЕЛАРСТВО.

О запаљивању матица.

Нема пчелара на свету који није видео вредност залишних матица, за то треба сваки да се постара, да према броју својих кошница са којима пчелари подигне и такве кошнице у којима ће матице однеговати. То треба да чини с тога, што ће моћи у случају ако му кошница безматаск остане најлакше и најсигурније помоћи, ако готове, младе и добро оплођене матице у приправности буде имао. Хоће ли да прави вештачке ројеве па да му буду као и природни добри, или ако хоће да старе неплодне матице новим младим и добро оплећеним замени, — или ако је рад да страну какову расу на своме пчелињаку гаји, то су му потребне за све те и за све друге могуће случајеве такве кошнице, из којих ће моћи матице у свако доба употребити и другим додати.

Пошто за произвађање матица није нам потребно јако друштво пчела, то према томе нису нам потребне ни велике кошнице за запатка таквијех матица. Пчелар мора имати на уму при грађењу тако-

вијех кошница да направи такову, како ће моћи у њу сместити неколико оквира из оних кошница са којима пчелари. Према томе мора своје мале кошнице тако удесити, да шупљина њина потпуно одговара шупљини оних кошница са којима пчелари, а величина нека је таква, да у њу може стати 4—5 оквира. Па пошто такве кошнице само за лето имају смисла, то се оне и не праве од дебелих — јакних дасака, већ од обичних, а и моће ју свако направити, ко најмање рецкати знаде.

Сасвим је неосновано мишлење неких пчелара који тврде, да се потпуно јака и здрава матица може развити само у јакој кошници. Та боља нега пчела не зависи од јачега друштва, већ од тога је су ли у томе друштву пчеле младе или старе — и када су матицу изгубиле. Често се догађало да је мало ројче, које је у исто време остало безматаск кад је и друга најјача кошница у ковалуку, више матичњака извело, него ли она најјача кошница, а и сасвим је природно да се мање друштво пре побринути мора за матицу, да му што пре друштво подмладити може.

Без оплођене матице не може друштво у кошници постојати, с

тога се оно и брине да произведе себи младу матицу када стару изгуби. А ово је могуће само онда, ако у дотичној кошници има легла пчелињегга које није старије од 8 дана. Имаду ли пчеле легла пчелињегга из кога се може матица развити, то ће оне одмах нека легла изабрати и продужиће обичне ћелице пчелиње и створиће матичњаке а црв ће одпочети млечем хранити. Ако изаберу пчеле јаје 1 дан старо, то ће се за 16—17 дана матица развити, изаберу ли црв од 5 дана то ће им требати 11 дана да дођу до матице младе, која строго узевши још није права мати кошнице, јер још оплођена није.*) Кад матица изађе из матичњака она ће добити запаљу у гениталијама њеним и излетаће на спаривање дотле, док јој не испадне за руком да се од трута оплодила. За 3 дана отпочеће матица правилно лећи јаја. Ето на томе се оснива запаћање матица.

Запаћање матица почиње тада када наступе топли дани и када матица отпочне у велико носити трутовска јаја, дакле онда када је најудесније време за прављење вештачких ројчади. Запаћати матице врло је лако онде где пчелар има два пчелињака, који су удаљени један од другог $\frac{1}{2}$ сахата но и без те

*) Брзо развијање легла зависи највише од топлоте у кошници и од хране с тога се многи испитивачи и не слажу у томе колико треба матици, пчели и труту до потпуног развића. Просечно се узима за матицу 16, за пчелу 20, а за трута 24 дана. Сви се пчелари испитивачи слажу да јаје траје 3 дана но не слажу се у томе колико траје затворена ларва. По многогодишњем испитивању Берлепшевом излази да је матица $5\frac{1}{2}$ дана отворена ларва, а $8\frac{1}{2}$ затворена нимфа, пчела 6 дана отворена ларва а 11 поклопљена нимфа, трут 6 дана отворена ларва а 15 дана затворена нимфа. При рачунању овоме се додаје још 3 дана јер толико јаје траје.

угодности могу се оне опет с успехом запаћати. Ројче се прави на овај начин: узме се из јаке кошнице један оквир са младим пчелињим леглом и смести се у малу кошницу коју смо за тај посао спремили заједно са оним пчелама које су на томе оквиру биле. Но пошто у таквом ројчету нема довољно хране, то ћемо му додати и један оквир меда, за тим ћемо опет из какове друге јаке кошнице додати млади пчела заједно са затвореним леглом пчелиним, јер ће се из таковог оквира брже развити младе пчеле, које су за то ројче потребне да свој посао у њему вршити могу — јер све старе вратиће се у своју стару кошницу.

У таквом ројче може се сместити 4—5 оквира само један мора бити са јајима пчелињим или црвом од 5 дана, јер по правилу из сваког пчелиног јајета може се матица развити, само ако у кошници нема старијегга легла од 8 дана. За тим се то ројче затвори и уреди па се смести да један дан у тами буде, па се сутра дан пред вече намести на оно место, где ће доцније увек и остати. Деси ли се да су пчеле јако узрујане при отварању лета на ројчету, то треба одмах неколико пута ројче на лето димом накадити. После неколико дана отпочеће пчеле у таквом ројчету матичњаке градити, с тога треба чешће прегледати и све матичњаке посећи а један само који је најбољи оставити.

Ако смо ради више ројчади за запатак матица направити то треба матичњаке од првог ројчета пажљиво псецати и у друге уметати, да што пре до потпуне матице доћи могу. При додавању матичњака мора пчелар добро пазити како ће матичњак одсећи и како ће га другом ројчету додати. Пре свега мора па-

зити да не повреди и да га тако одреже, да око матичњака има нешто и саћа, а онај сквир у који хоћемо да такви матичњак додамо морамо исећи толико, како може у истој положају матичњак лежати — као што је у старом ројчету лежао, т. ј. морамо и из тог оквира толико саћа исећи како се може матичњак згодно учврстити, а празне пукотине треба свугде воском испунити. На пчелињаку госп. Јована Живановића праве се таква ројчад од крањских кошница, јер су оквири у тим кошницама најудеснији јер превелики нису као што су оквири из американака.

Има још један начин којим би се могло доћи још лакше до добро оплођене матице, који је за почетнике пчеларе најлакши, а то је начин ево овај :

Сваки пчелар који има на кованлуку своје и простих кошница добиће за време ројидбе и таквих малих ројева, који нису у стању себи спремити довољно хране за зиму, а то су обично трећенци, те мале ројеве треба пчелар да употреби на то, да из њих може у згодно време матицу употребити и другој кошници додати, која је у опасности да ће пропасти.

Те ројеве који су се природним путем изроили треба стрести у мале кошнице, које су удешене за запатак матица, па ћемо без по муке добити у њему матицу, коју ћемо у свако доба моћи употребити, а пчелама из таковог ројчета моћи ћемо појачати оне кошнице, које су јако ослабиле.

Такове мале кошнице треба често прегледати и сваки рад око њих тачно бележити. Особито треба pazити да ли је матица матичњак прогризла и да ли је напоље изашла, је ли здрава и потпуно развијена,

да ли се добро оплодила да се није при спаривању изгубила, да ли правилно носи јаја и најпосле да ли само ројче довољно хране има и треба ли га пчелама појачати. А такву ројчад моћи ћемо само онда пчелама појачати, ако још није матица из матичњака изашла, ако је већ изашла то се тада ројчад појачавају само затвореним леглом.

Може бити да ће ми когод и замерити што пишем о малим кошницама за запаћавање матица тврдећи да се потпуна матица може развити само из матичњака природног у који је матица јаје снела.

Истина да су неки и таква мишљења, али ипак ја сам рад да овим поступком сваку могућу непредвиђену опасност са пчелињака отклоним. Јер без сумње да су свакоме пчелару у неким извесним приликама залишне матице добро дошле. А што се тиче противног мишљења могу рећи да се до данас још нисам о противном уверио, 5 је година како пчеларим на пчелињаку госп. Јована Живановића и не могах приметити, да је она матица неспособнија, која се развила из матичњака, кога су пчеле у вештачком ројчету произвеле од ма кога пчелинега црва, од оне, која је природно из правога матичњака изашла као н. пр. за време ројидбе. Толике смо ми кошнице и ове године обезматичили па опет не могосмо приметити да су нам матице, које смо тим начином добили лошије од оних који су се природно и правилно развиле. Те тако матице које се тим путем развију и које се сретно оплоде ни у чему не уступају другим матицама, јер су се и оне тако исто правилно развиле, као год и оне, које су у оним кошницама где је матица била.

Догоди ли се да матица одмах

почне носити јаја правилно то се онда одмах употребити може, а дотичном ројчету треба оставити на вољу хоће ли себи опет поново матичњаке градити или не, догоди ли се противно, то треба пчелама из

таковога ројчета појачати какoвy слабију кошницу на пчелињаку.

(Свршиће се.)

У Ср. Карловцима.

Ђакс В. Латинкић.
католикета у гимн.

ВИНОГРАДАРСТВО.

Каламљење винове лозе.

Каламљење винове лозе познато нам је од давнашњих времена; али од како нашој домаћој виновој лози прети велика опасност од грозног затирача филоксере — то се оно у новије доба са свију страна препоручује, да се, с погледом на очување наших сорти, каламе на подлогу американске лозе.

Пошто каламљење винове лозе већ и сад а у будуће ће још и од већег значаја бити то ћемо и о каламљењу наших сорти на наше подлоге и о каламљењу наших сорти на американску подлогу, коју више проговорити.

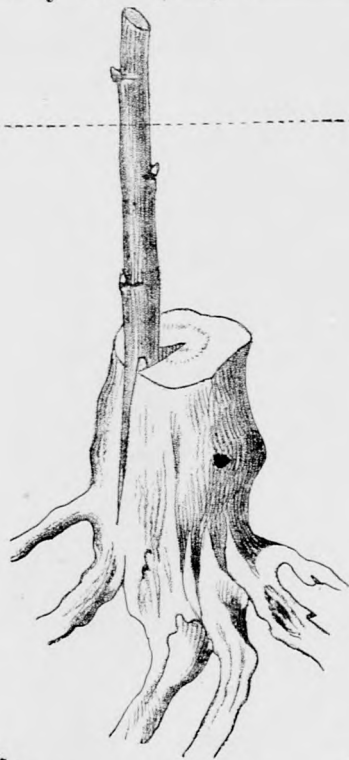
Каламљење у процеп матураог винограда.

Овим се начином каламематури виногради који су многим рађањем и својом старошћу издали; или онај виноград који је засађен слабим а

разним врстама грозђа, што у новије доба ни један умни виноградар не сме да чини. А калами се још и онај у кога желимо све сорте да изменемо једном добром.

При овом начину каламљења као што се види и подлога је од наших сорти и то многогодишња, а тако је исто и гранчица. Дакле овим се начином не калами против филоксере. — Поступа се пак овако:

Пре свега морамо да набавимо добрих калемгранчица. Калемгранчица се са чокота ваљане сорте набавља и бира исто онако као и резница у пролеће за сађење било на стално место или за расадник. Једино је та разлика између калемгранчице и резнице, што се калам гранчице за каламљење на овај начин режу у јесен кад опадне лист, пре загртања; а резница за сађење реже се са чокота у пролеће после од-

Сл. 5.

гртања. Калемгранчица се с тога мора у јесен орезати и преко зиме на склонином месту, где се неће

смрзнути, одржати, да нам не би у пролеће, кад усхтемо каламити, покренула соком и потерала, јер у том се случају слабо хвата кад је каламити.

На пролеће, друге поле марта месеца, приступа са каламљењу и то на овај начин: Око маторог чокота, кога ћемо да каламити, одгрне се земља са свим до првих жила. Чистом а не зарђаном, оштром тестерицом се чокот у врату, дакле под главом чокота — попреко пресеке у висини ниже него површина земљина за 1 dm. Оштрим се ножем нова зесечена равнина поравни и очисти од оних трина од тестере; у пола дебљине чокота или у крај оцењена врата врхом ножа а помоћу покуцкивана чекића се расцепи за 4—5 см. нож се с једне стране извади односно накрене; на оној страни, на којој смо нож извадили или на среди тутнемо већ за то приправљени дрвени заглавак који је дужи од ножа, да њиме можемо боље владати а доле да је и нешто дебљи од ножа да бољма, кад се утутне у расцепи распечи обе стране. Овај се заглавак чекићем бољма утутне односно чекићем мало дубље покуцка. За тим се одма узме лоза — каламгранчица од 4—5 очију и од доњег ока до над њим првог зареже се са обе стране горњег ока, тако да се доле зарезане стране завршују једном ивицом као прави заглавак. Од оних двеју не зарезаних страна она на којој је горње око мора бити толко горе широка колико и око а доле ужа; а она друга са свим узана. Засеци се горе морају завршити нешто ниже према оку и тако удесити да кад целу ову каламгранчицу туримо у расцеп врата од подлоге да наседну на подлогу. Овако удешену каламгранчи-

цу ставимо у разјапљени расцеп али у крај овога тако, да кора од каламгранчице дође у исту облу равнину са кором од подлоге и тада ће ново дрво (сambium) и једне и друге једно на друго пасти и тиме смо најглавнији услов извршили. Кад је каламгранчица утиснута и удешена, онда се полако од горе онај заглавак из расцепа извуче, обе стране од расцепа међу собом се стисну и каламгранчицу чврсто међу собом држе. Ако је овај врат од подлоге потањи то га рафијом ваља везати, у противном случају остави се са свим слободно јер стисак јаким подлога неће попустити. Горњи расцеп који се види на засеченом врату подлоге уз утишњену каламгранчицу морамо сачувати да у њ не падне какво труње или земља; с тога смо и морали пре цепања трине од тестере оштрим ножем одклонити; за то ваља овај расцеп са мало крпе или са комадићем цице покрити и земљом свуд унаоколо загрнути и то загрнути у оној висини у којој је земља и пређе под главом старог човека била. Целу оног дела каламгранчице у земљи јесте та, да осим што треба да се у својој подлози ухвати, још и да пусти жила из себе, те да се и одагле храни за то смо и пустили дужу каламгранчицу која ће сад са 2—3 ока из земље вирити. На овој се остави једно око при површини земаљској и једно над њим остали се део косо ореже с противне стране ока. После овог резања, навуче се земља и на овај заостали део и то само да га покрије; направи се као нека кућица, која ће све до Петровадна тако остати. — О свему томе још јаснија појма можемо да добијемо, кад добро посматрамо сл. 5.

(Наставиће се.)

ДОМАЋА РАДИНОСТ.

О млеку до продаје.

Код нас се води велика трговина са млеком. Млекари, који су ли на то одани, да краву-две држе, ове негују: музу и млеко по кућама разносе и продају стоје још и данас на најнижем ступњу вештине, како ће ово (млеко) тако да уде се, да и по каквоћи и по укусу својим кућама што боље и лепше продаду.

По већим местима постоје повеће трговине, које искључиво само млеко и друге млечне производе приуготовљавају, продају и то са таким укусом и вештином да се заиста сажалити морамо, што смо ми у том погледу јако заостали. — Овој равнодушности и нехату према млекарској радњи још се могло и кроз прсте гледати, док не имадосмо тако много и брзих саобраћних сретстава (жељезница), али данас, заиста је неоправдана ова небрига и време је да се и ради овог посла живље кренемо, како би пам и он што берићетнији био — јер сваки се посао са том цели усавршава, па тако исто треба и млекарство. Наравно да ће то код нас све дотле тешко ићи, до год се наши млекари озбиљно не одаду на стручњачко изучавање млекарства, и ово као прави занат, не буду терали. Јер док се не буду краве бирале смештале и неговале онако како наука прописује, дотле смо приморани да ма од какве болесне краве, или храњене ма са каквом храном, или ма из каквог нечистог суда млеко купујемо. Појави ли се права млекарска трговина, ово ће приморавање на мах да престане и цело би грађанство догичног места

одма осетило и у погледу здравља и удобности благодети овакове млекарске радње.

Услови који би најглавнији били, да се захтевају и при продаји и при куповању млека сводимо у-кратко у ове тачке.

Ко се год бави са млекарством с правом би се морало захтевати од њега, а с погледом на наше здравље, да су му све краве музаре здраве и да их храни таквом храном, која млеку никакав рђав укус не причињава, као ни непријатан мирис не даје; уједно упоредо са овим заједно и највећа чистота, која почиње од стаја где музаре пребивају па се мора протезати у највећој мери све до оног суда из кога се купцу млеко даје.

Главну пажњу треба обраћати на млеко после муже и то у том погледу да га процедимо кроз чисто цедило и у чист суд, јер врло много се пута догађа, да баш видрица, цедило или први суд у који цедимо млеко, буду узрок да млеко изгуби већину своје добротe и добије непријатан и укус и мирис, услед чега се касније или поквари, или нам здравље руши.

Па кад је то први услов да се одржи добро добивено млеко, онда посмотримо изближе ове суде у које муземо. Код нас постоји готово стално правило, да се музе у дрвене видрице; ова је с тога у такав најраспрострањенији обичај ушла, што је најјефтинија. Но кад размислимо, да се така видрица, да се до крајности чиста одржи, мора сваки дан најбрижније рибати и прати, па опет уз то сваки пут и кад је вода или млеко у њој, усише у себе од обојега; а особито оно млеко које

се већ упило у дрво, кад се почне кварити, квари и млеко које муземо у ту видрицу. То је код такве видрице, која се, велим, до крајности чисто држи; а шта ће да буде од оног млека, које се музе у видрице које се ни изблизу онако чисто не држе? Таково ће млеко сва зла покупити из такве загађене видрице и пренети у наше тело да нам здравље руши. Кад би се оно што пре прогрушало то би за нас још велика срећа била! С тога гледишта најбоље су видрице од лима, које се на сваки начин опет врло чисто морају држати. Па и суди у којима се млеко разноси најбољи су од таког лима. Једина је ових суда та рђава страна, што је лим добар топлоноша и при развој топлоти (температури) нагло се промене што свакако не утиче најбоље на млеко. Но и томе се помоћи може ако се у руци носећи пази и заклања, а кад се камо год одправља, ставити их ваља у за њих оплетене кошареве, кроз које лако ни велика топлота као ни хладноћа не може да продре. — Добра страна ових судова налази се и у том, што се дају потпуно добро затворити, да ни какав гад с поља не може у млеко да насрне; па се даду и у тој мери затворити да онај који носи не може, против савести своје ни да одвађује и водом надокнађује и млеко тиме да квари а своје газди код продаваца стечено поверење да губи.

Кад ко у већој мери тера овај занат — млекарство, нужно је пре свега да има једну засебну млечару. Млечара ова треба да је ли на ову цел саграђена и одређена; ваља да је на узвишеном сувом месту, даље од куњашара, ђубрета и сваког смрада. Према количини млека

и она се тако гради у дужину и ширину, али према висини не сме мо узети у обзир количину млека, него да је млечара и најмања, тек свакако нижа од 3 м. не сме да буде; уз то мора да буде видна и да се лако промахнути може.

Особито велику пажњу морамо обраћати на под, чиме је постављена ова млечара, да не би присутно млеко у себе увлачио; — за тај посао је најбоље млечарин под прелити са цементом водом размућеним. Површина се мора овог пода тако удесити, да севода, са којом га будемо чешће прали може сливати на једну страну и кроз један, за то удешени олучић, да отиче напоље. Да се одржи у млечари боља чистоћа нужно је често под, посуђе, па и остали млечарски прибор врућом водом рибати и прати и то помоћу четака, за тај посао згодно удешеним, а за тим увек и хладном водом испирати, и штогод се наопачке наместити може, тако обрнути да се прицеди и просуши.

Помужено млеко одма треба у млечару однети и процедити га у главни суд, јер што дуже ово свеже скорашње млеко стоји у кошари у толико више оне непријатне гасове у влачи у себе. Помужено млеко, мора се прво нешто расхладити и за тим разлити или га улити у главни суд, јер ако се одма разлије или улије у главни суд, хоће да се прогруша, особито на ово морамо лети да пазимо. При малој количини млека, није тежак поступак, у повећи се суд хладна вода успе, па се онда у ту хладну воду стави суд са скорашњим млеком, које се брзо расхлади. При већим количинама, има за тај посао нарочитих справа удешених.

Тако приређено млеко може се

продавати, за које сигурни можемо да будемо, да нам здрављу никаква квара нанети не може.

Други ћемо пут коју проговорити о разливању и скидању ско-рупа. —?—

П О В Р Т А Р С Т В О.

Главна правила при сваком сејању.

Прво се главна пажња мора обратити на само семе, оно мора бити добро, здраво и од добре познате врсте; сваки треба да зна шта сеје.

Пре него што ћемо семе да бацимо у земљу или расаду да расадимо морамо тачно поделити башту и забележити шта ће у којој табли бити ове године посејано или расађено. О томе водити тачна рачуна и на годину, као што напред споменусмо по постављеном правилу, табле измењивати.

Све се табле у јесен добро прекопају и онај усев посеје који се с јесени сеје; а никако побркати пролетњи са јесењим усевом. С јесени се мора и она табла нађубрити и ђубретом заједно прекопати, у којој ће да буде *зеле*. — У пролеће поново све не посејане и не засађене табле прекопати и на леје поделити.

Леје према табли треба да су дугачке а широке 1 м. Између леја морају се направити мале стазе. Ако је у кући више деце која ће касније заливати и плевити онда се ове стазе морају направити шире од прилике 3 dm широке а ако ће одраслији овај посао обављати праве се уже од 2 dm. Земља мора бити у лејама јако иситњена. Окрајци леје

треба да су праве ивице и за око лепе, и земља нешто уздигнута а средина спуштена; ово се с тога чини, што усев посејан на оваковој леји усљед нагле кише не може се спрати доле, а друго сва вода којом се полива преко леје или која кишом дође остаје на леји, тиме се леја боље накваси и благодатније утиче и на усев и на расад. —

Сејати се може и у расаднице (клијалишта) и у слободне леје. Ово стоји баштовану и баштованци од воље, које се опет има управљати по добу сејања и жељи кад да се дође било до расаде или до самог плода.

Сејање је врло важан посао, с тога се мора чинити са врло великом пажњом. Прво се мора пазити на величину семена. Што је семе крупније и веће тим се дубље сеје; што је ситније тим плиће. У опште вели се да толико дубоко семе ваља посејати, колико је оно велико, да толико и нешто мало више има земље над собом. Дубоко посејано семе касно клија а и много изгине. Оно семе што се у кућице сеје мора се нешто дубље засејати. Сво семе посејано ваља малим ваљком превући или дашчицом — тап-калом потапкати.

Ако се сеје по сандуци, и лонци најбоље га је покрити са маховином или плочом стакленом, али како потера, одмах ово уклонити.

Јако ситно семе најбоље је измечати са земљом ситном и тако

га заједно посејати и потаншати тапкалом

Семе које се на ред сеје треба да је засејано у правилним редовима, што се врло лако да постићи, само кад се поред летве или затегнутог кононца сеје. Кућице ваља да буду у умереном размаку једна од друге тако, да нити су врло честе нити врло ретке.

Свака врста семена треба да је посејана у засебној леји, а не у једној леји да је разно семе измешиано. Тако исто и у расадници (клијалишту) не смеју се сејати разна семена, која нити у једно доба клијају, нити заједно успевају, нити се једнако негују; него свака врста семена нека је у свом засебном одељку. Свака врста усева на своме одељку или леји треба да добије своју дрвену плочицу (етикету), на којој је написана нумера, по којој се може наћи опис тог усева у бантованској књизи, коју свака бантованка ваља да води

Ако неким усевима добро чини да се одозго по њему поспе мало пепела, чађи или уситњена дрвена угља, то свакако одма како се посеје треба да се и учини. Ово осо-

бито добро чини усеву разних врста лукова.

Ако смо усљед рђавог времена закаснили се са усевом, то онда морамо вештачким путем што пре из семене изнудити и пробудити моћ клицавости да би ипак усев и добу времена одговарао. Буђење клицавости бива на овај начин: семе ваља сасути у какву малу кесицу и ову замочити у млаку кишњу воду; овако натопљену затрпати у песак или трине од тестере и сместити где у кујну да стоји 3—4 дана, где ће за то време брзо проклијати. Ово проклијано семе сеје се у прилично влажну земљу, која се редовно мора заливати и у једнакој влази одржавати.

Ни један усев не сме бити врло чест, јер тиме се не могу младе биљчице потпуно да развију; а и на што разбацивати толико семе без икакве цели а на саму штету биљака, јер што изникне већином ће бити, ситно, кржљаво и болесно. Ако би усев чест био, мора се безусловно јако проредити и тада ће се заостале биљчице снажно и лепо развијати.

Ц В Е Р А Р С Т В О.

Неговање ауранџијаџеја.

(Наранџе и лимуни).

Међу многог биља које се по себама ради украса негује јесте и лимун и поморанџе, који служе, са својим увек зеленим лисјем, као врло лепа собна декорација. Овако красну и дивну биљку може и дете да однегује; са мало више рационалне упуте од стране родитеља и старијих. Зар

се једанпут догодило, да дете са највећим незнањем, случајно у удобно доба на случајно и у добру земљу, тури по неко семе од лимуна и поморанџе и после кратког времена изникне. Оно би и на даље напредовало, кад би била вешта рука и довољна знања, које би га и на даље неговало; ал овако сва детиња радост састоји се само у том што му је сретно пошло за руком — ал на брзо и угинуло.

Као што код већине биља главну и најважнију улогу игра добро приуговорљена земља, тако исто захтева и ово биље. Поморанџе и лимунови воле добру

масну земљу у којој су сви хранљиви делови у изобиљу заступљени. Добру ћемо земљу добити, од ове смесе: три дела добре шумске, или у недостатку ове добре баштенске земље, поглавито са места где је много лишће прошле године изтрунуло; једног дела доброг угорелог говеђег ђубрета; и једног дела речног песка. Сви ови опет делови јако се морају измешати и испитити. — У дну лонца наслаже се по нешто џица од раздунани лонаца, да би вода којом ће се заливати могла отицати, јер слабо које биље да је тако осетљиво и да тако коме брзо штоди многа вода, као овом. Лонац по врх џица напуни се земљом, али тако да горе у лонцу још остаје празна места за једно 2 см.

Семе које смо изабрали ради сејања — најбоље је семе од лимуна — треба у најудесније доба да засејемо, а то је месеца марта и априла и то у приправљену земљу у лонцу за 6 ин. дубљине. Одржава се у приличној влази и топлоти од 16—18°. Лонац ваља покрити са стакленим звоном, које горе има отвор; овај отвор служи ради вентилације. За 3—4 недеље, већ се ницањем укажу мале клице, које се одма морају на хладовитијем месту држати; поклопац се уклони и тако се млада биљчица привикне на обичан собни ваздух и собњу температуру. — Прва се брига на то мора полагати, да се листићи чисте од прашине и другог гада; с тога ваља још у почетку растања са листића брисати да не би дисање и испаривање биљчино (транспирацију) спречавало, или да се у прашини разни гад (наметнице — паразити) не множи. Ово се може постићи, кад се полако брише са врло меким — финим — навлаженим сунђером, иза кога ваља још са каквом чистом сувом крпом или чојицом избрисати. Тиме ће се стабљика са границима снажити и боље успевати. Често ће се, може бити, појављивати жућкасти или белчасто зеленкасти листићи, ово је знак болести и то од прекомерног заливања, с тога одма заливање треба пре-

кинути и тек по некад залити да се земља мало у влази одржи. Кад већ биљка почне да болује и лишће да жути, оно мало по мало, један по један лист однада, док напоследку све не поодпада. С тога је најбоље извадити целу биљчицу из лонца сву земљу око корена стрести, корен добро у кишњој води опрати, све натруле жилице оштрим маказама поодсецати; по том поново засадити у лонац у другу бољу земљу. Ова земља нека је измешана са доста онакове земље у којој има много иструпа листа. Овако засађену ваља држати топлије но пре; и за кратко ће време лишће поново да потера. — Поливање ове биљке има врло благотворан утицај, али она поливања вода мора кроз, кроз земљу продирати и из лонца уз доње џице напоље отицати. Поливати је ваља редовно од маја до августа месеца и то кишњом водом у којој је растворено говеђе ђубре. Да ли поливање добро упливише на биљке ове, види се по томе што ће лишће одма да буде лепо свеже, угасито зелене боје, снажна и једра раста; за тим ће и богато да цвета.

За време зиме ове биљчице морамо јако чувати, јер је ова биљчица на њој врло осетљива. У опште влада мњење да сво тропско биље које се код нас негује, ваља зими у врло топлој соби држати. Ово је мишљење врло погрешно. Тропско биље код нас зими не трпи јако топлу собу, него захтева прво светло, суво и прозрочно место, које ће им бити заклон од смрзле и мразева; таква соба мора бити снабдевена са пећком, која ће собу одржавати у једнакој температури и то од 4—6° С. — Лимуни воле температуре од 8° С. — Нема за њих ништа горе ни штодљивије него их у влази држати. Ако су листни врхови тако свенули да се даду превити без да прену, а у лонцу је земља сува, дозвољено је у том случају мало, тек околу лонца, полити са млаком кишњом водом.

(Свршиће се.)

Л И С Т А К.

Ко би се томе и надао.

Слика из сеоског живота. Од В. Милана Марина. (Наставак.)

— Е то сад водем . . . А и шпекулирао сам: свинче, ћурак, опанке, и и . . .

да, да, гуњац . . . А свинче баш ваља . . .
И од радости задрхташе му усне.
Боже! Како је био сретан.
Па је и пио даље.
Кад га је вино свладало, разговарао

се са Стеваном, који је баш до њега седео.

— Знаш, брат' Стеване . . . и ако овако . . . сад велим : и постићи ће се . . . Људи, брате, људи, па се као сакупили на брацки разговор . . . А вели она моја, та знаш је већ . . . Да речем брате и има право . . . знаш, каже и евангелије: ко слуша сагрешенија, нека каже, јер Господ Бог нас је створио једнаке. Моја жена, да кажеш, и ево као на прилику ја, ми се слушамо, а своји смо . . . И твоја Перса, баш ономад . . . ех валио си што ниси онде био . . . то нема више . . . О, ако ћеш по телу, ако ћеш по речи . . . Чу-до, кажем чу-до . . . Смеје се она моја, па ми вели, баш тако, ето, ко што ја сад на прилику теби . . . Зарије, вели . . . и ако ће . . . Оно, чест твоја, брат Стеване, чест . . . Сачувај нас Боже, ако и помислимо шта . . . Ал ти велим: баш ти ваља свака. А умешан си, то не — ма више. Ил умеш, ил можеш . . . тек, а Бог би те знао . . . учеван си. Само . . .

— Ех, шта само? Бог ми дао, прић — Зарије . . . а што каже и Христос : талант сакрише и опет нашпи . . . Ко ће као Бог . . . Сви смо ти ми брате у његовој руци . . . па виш да нас овако, ко на прилику . . . дај ми де само твоју руку . . . ево виш тако . . . да нас стигне, нестале нас, ко да нас није никад било. Па што велим . . . човек, знаш, човек . . . кажу: ту му је смрт . . . ето, мож бити баш и у овој шатри . . . Не зна, прић — Зарије, не зна нико : шта може бити . . . Па ти кажем, а умрећеш, ко Бож опрости и друго живинче, а ни си још са људима ни једне лепе продиванио ни чашницу вина попио, ни песму попевао . . . А? је л да је тако . . . Зато ти и кажем . . . а виш тањира ми овог . . . јел то право? јел то поштено . . . Еј ти! . . . Петре . . . дед ту флашу овамо! . . .

Кад су му додали, он одухну :

— Спаси Бог, Зарије!

— На спасеније!

— Дед пиј!

— Ајд баш . . . Спаси Бог! . . .

— Дај Боже.

И пише па наставише.

Мисли Зарије :

„Е дана ми, баш је свет поштен . . . Ето и овај Стеван, као и онај Игњат. Добри људи, ко добар дан. Добри и поштени“.

И опет га понудише пити.

За вином се ређало вино.

Музика је свирала, а весеље је све живље и живље, све бурније бивало.

И кад већ у велико беше мрак, бледа зрака од свећа под шатром осветљаваше чудан приказ у њој.

Два три, већ пијана човека беху се загрлили, а из грудих им орила се чудна песма попут гласа животињскога. Лица им беху зарудела од вина, а очи чудесне, страшне и за чудо глупаве. Беху по кожусима исполивани од вина, које се и по столу у множини беше разлило. Разлупана стаклад, покрхане столице . . . све то и много друго казиваше, да је вино, боље него икада, учинило своје . . . Други су стајали и клатили се.

На једној најереној столици седео је још само један човек. Прљава кабаница, беше му покривала плећа, а мастан шешир и сувише натучен на главу.

— Ех ја! . . . ја! . . .

И дубио је опет пред-а-се.

Беше и сувише пијан, а да и говори даље.

Само је дубио.

Зарије! Еј, Зарије — зар си ти то? Зарије!

Али он је дубио и на даље.

А био то Зарије.

Беше у овај мах ван себе. Вино му се попело у главу, па му се сва шатра окретала. Намет му скучена и он беше у овај мах тако сретан, — да није могао ништа мислити. Само је дубио пред-а-се.

О, Зарије! Зарије, зар си ти то? . . .

— Ех, ја . . . ја . . .

Он беше све заборавио. Ни свога имена није знао, а још мање, где је овога маха био

Кад је дошао крчмар, он се прене.

— Ајд' да платиш своје-што си ждерао.

Он звераше у њега.

— Дај!

— Опет ћуташе.

— Срам те било. Дошао си међу газде, па немаш ни крајцаре! . . .

— Ко ја! . . . Ех ја . . . Ош да видиш . . . а?

— Празну кесу, је л?

— Да, пра-зну,

И пиша се по одећи.

Онда извади кесу, па је баци на сто. Крчмар је узе и из ње извади једну

десетину. Кад је после место ње још турнио два форинта, врати му је.

Беше то човек пун рачуна.

А свирачи као из небуха створише се пред Заријом.

— Дај мени.

— Не дам.

— Муку ти твоју, зар смо ти бадава свирали?! .

— Не дам.

— Ал мораш! . .

И окупише га.

Он извади нешто из кесе, па им тутну у руку. А кесу опет стави у одећу.

Сад је опет био миран.

Дубио је, дубио, и просто није ништа мислио.

Једва ез после докотурао до кола.

*

Већ је било почело свитати.

Њега лза сна трже запевка.

Он ослушкиваше, ослушкиваше, а беше му све нејасно.

Онда се трже.

Код стола седела мужена и јаукала:

„Јој несретни човече, јој! . . Јој, што си нас упропастио, бубо једна, јој . . .“

А гола дечица крила се за запевком и пиштала за матером својом.

„Јој . . . а што даде несрећи, да без мене иде . . . куку леле . . . Јој, а лепо сам га била световала . . . Чувај новце; ко очи у глави . . . А где, бубе, шта је урадио . . . Продо краву, па поново новце . . . Јој! . . . и

Он се као сећаше свега.

Цео јучерањи дан праметну му се по глави, Где је све био? с ким је био?

Шта је радио?

Сетио се и Игњата.

Добро зна, зна . . . неко свичне, десетица шта ли. Али, да да, он је од њега купио његово назиме, и одмах му исплатио. Да, да.

Тог се сећа.

Сећа се и Стевана.

Сећа, сећа.

Али даље. Даље му беше све нејасно.

Није се сећао ничег.

Онда се трже?

— Што плачеш, а? Ваљда сам умро?

„Јој, несрећо, боље да си умро, него што си новац профућкао, јој! . . .“

— Какав новац?

— Јој, па краву нашу . . .

— Ид, Бога ти, а што ми се ту и кревељаш. Надала се у дреку, а и не питаш . . . Ено ти новца.

— Несрећо! . . Још смеш и говорити. А и не питаш колико.

— Па колико било, да било.

— Само једна десетица. А друго?

— Купио сам назиме.

— О, ђаво те однео и са незиметом.

А где ти је?

— Ено га код Игњата. Од њега сам и купио, а и платио му десетину. Бре, не бери ти бригу жено, све је то било јуче поштено . . . све, све . . .

(Свршиће се.)

ДО П И С.

Сомбор. Фебруара 1891.

Воћар овога месеца мора да се постара да подигне топлу расадницу (клијалиште) ако то није јесенас направио; ако је направио то нам онда сад остаје, да у толико поназимо на њу, да се у овом месецу неби вода сливала у њу, пошто у овом месецу, већ се неких дана, снег појаче топи. Ако то пак нисмо јесенас учинили, то морамо вребати прилику, да једног лепог дана овога месеца учинимо и у њу одмах да посејемо коштичаво воће и воће у љусци. —

Предузима се и кресање воћака а особито воћкица, и то прво морамо одпочети код раног коштичавог воћа па после код јабучастог воћа.

При крају овога у почетку идућег месеца ваља око свог оног воћа, које рано и тера и цвета, навући и наслагати нешто грумења леда и смрзнутог ђубрета у грудвама па то покрити каквим старим даскама. Ова ће ладноћа задржати воћку још неко време у своме мирном зимском стању. Ово ваља све дотле да стоји, до год се бојимо да ће нам воћке дневно лепо време измамити, а ноћно својим јаким мразевима нашкодити. Пређе ли то време, све се одстрани и воћке почињу

кретати и много лепше и веселије терају и врло брзо друге достигну.

Живу ограду ваља орезати и уплатити а празна места досађивањем попуњавати —

Од јачих воћака кочиће водити и јаму из кога се буде кочић извадио, земљом загнути.

И овога се месеца могу калемгранчице са матичњака сећи и остављати.

Зимње каламљење може да се протегне и за овај месец. Шта више овога се месеца при благом времену и са копутирањем може и у слободи одпочети.

Лањске окуланте, који су одма потерали, ваља их сада на 3—4 ока орезати било ово обично воће или патуц воће.

И овога се месеца може ђубрити воће а особито ситно воће. Тако исто ваља тога месеца и резати ситно воће.

КЊИЖЕВНОСТ.

„Добротвор“. Г. Радивој Поповић учитељ глухонемих и управитељ приватног завода за глухо-неме у Митровици, намерава ове године покренути лист за човекољубно васпитање глухо-немих под насловом „Добротвор“. Препоручујући држање овога листа свима Србима, којима је Бог дао, да га држати могу. Напомињемо, да ће и уредништво „Дом. Листа“ радо из Сомбора па и са стране послату претплату примити и на одређено место отплатити. — Саопштавамо овде дословно позив на предплату истога листа, који овако гласи :

Да би настава глухо-немих могла и код нас у напред коракнути, наумио сам издавати стручан часопис под насловом „Добротвор“

Овај би излазио један пут месечно на целом табаку, а доносио би осим специјално педагошких чланака (оригинала, превода и др.) и чланке из медичке науке, који би расправљали о говорним оруђима, о оруђу слуха с гледишта хигијене, дијететике, и т. д. — Осим ових примали би се и члници језикословни и то такови, којима је предмет наука о гласовима; дакле поглавито све, што у физиологију језика, односно говора спада.

— Према томе распоред би листа био: специјална педагогија, специјална медицина, физиологија говора, а ситан део листа доносио би: критику, приказе разних педагога, белешке, разне огласе.

Надам се, да ће ме родољубиво наше свештенство, учитељство, наше врле Српкиње и сваки милостива срца Србин потпомоћи и што бржим купљењем претплате издавање листа, — који би интересе „невине жртве природе: „глухо-неме сиротиње“ у народу заступао и уна-

пређавао, — омугућили. Личне користи овде дакле никакве и не тражим!

Цена ће листу бити 1 фор. 50 нов. а вр. односно за Србију 4 динара на годину. — Вересије нема, нити се лист даје коме у пола цене или бесплатно. Само скупљач, који има бар 10 претплатника добија један примерак на дар.

Претплата се шаље на целу годину, Чим се скупи довољно претплатника, лист ће почети излазити; у противном пак случају ће се уредништву послат новац натраг вратити.

У Митровици (Срем) 2. јануара 1891.

Радивој Поповић.

Све добивене књиге и листове огласићемо под овом рубриком.

19. Српски Сион. Излази у Новом Саду једанпут недељно. — Уредник Сава Петровић. — 4 ф. годишње.

20. Сарајевски Лист. Излази у Сарајеву недељом, средом и петком сваке седмице. — Уредник Иван В Поповић. — Цена 8 фор. на годину дана.

21. Јаче. Излази у Београду једанпут месечно. — Уредник Пет. М. Никетић. — Цена 1 фор. на годину дана.

22. *Gazdasági Ertesítő*. Излази у Сомбору у свескама 1 пут месечно. — Уредник *Kombay Dezső*. — Цена на целу годину 2 ф.

23. *Szólószeti és Borászati Lap* Излази у Кашави 3 пут месечно. — Уредник *Maurer János*. — Цена на целу годину 4 ф.

24. *Vacsfacr Volksblatt* Излази у Сомбору 1 пут недељно. — Уредник *Carl Oblat*. Цена на целу годину 4 ф.

25. Витез. Излази у Београду 2 пут месечно. Уредник Вл. М. Јовановић. —

Цена на целу годину за иноземство 8 динара.

26. *Siljersčev Prijatelj*. Илази у Бу-

кевју (у Хрвацкој) 4 пута годишње у све-скама. — Уредник Vinko Bek. — Цена на целу годину 1 ф

РАЗНО.

Пастуви у Бачкој жупанији. За ону су годину ова места са дотичним бројем државних пастува одређена: Ада 2, Алмаш 2, Баја 5, Бикић 3, Брестовац 2, Булкес 2, Црвенка 2, Чатааља 2, Даутово 2, Дорослово 2, Фекетић 2, Филипово 2, Опац 2, Јанковац 3, Каћмар 2, Крнаја 2, Кула 2, Кишхеђеш 2, Мадараш 2, Мељкут 2, Н. Паланка 2, Ст. Бечеј 3, Ст. Кањига 2, Ст. Кер 2, Ст. Моровица 3, Ст. Сивац 2, Начир 2, Пригловица Сент Иван 2, Риђица 2, Рац Милитић 2, Сентомаш 3, Станчић 2, Сонта 2, Темерин 2, Торжа 2, Т. Фелдфарац 2, Н. Футог 2, Нови Сивац 2, Н. Врбас 3, Нови Сад 3, Н. Шове 2, Сента 8, Сомбор 4, Чонопља 2, Јарак 2, Вепровац 2, и Кресгур 2.

Удружење против филоксере. У Сомбору Н. Фалцоне и Г. Аут раде на тим да оснују удружење против филок-

сере. — Занста да ће се сваки Сомборац виноградар обрадовати овом практичном покрету. Д. Р.

Из администрације „Домаћег Листа“.

Г. В. О. П. — Кула код Пожаревца. Ми имамо још нешто потпуних брошираних еземплага ланског „Дом. Листа“ са којима Вас можемо послужити уз напред послану редовну цену. На вересију Вам не можемо послати, покрај свега тога што смо ми занста уверени у Ваше „српско поштење“, али кад ми, морамо за поштарину напред издати новац, држимо да је оправдано што и ми од Вас потражујемо. — А најбоље скуpite пет претплатника па ћете лист бесплатно добити; а мислимо да ћете то моћи у Вашој околини, јер у целој Србији немамо баш ни једног јединог претплатника.

J. C. SCHMIDT ЕРФУРТ.

Препоручује свој велики избор

СЕМЕНА

од поврћа, цвећа и економских биљака, разног дрвећа и шибља и од сваке врсте воћа

ПРОИЗВЕДЕНИ БИЉАКА

сваке врсте, особито екзотично цвеће и НОВИТЕТА од разног поврћа.

Специјалне богато илустроване каталоге шиље сваком на захтевање бесплатно и франкирано

J. C. SCHMIDT
Erfurt.

Штампано код Антона Мужика у Сомбору